

A szerzői feladat illetően felfogása a használó számára felettebb jótékony: a közlések hosszú sora élvezettel olvasható és megjegyezhető. Igenis lehet és szabad komoly dolgokról nagyképeség nélkül írni, ellentétben a nemrég még olyannyira kötelező szöveget (népi demokratikus) stílussal, amely „óporosz” mintákra ment vissza, és „dögunalmas” volt.

Csermely Péter és Gergely Pál munkáját hazonnal olvashatja-követheti minden kutatónak készülő fiatal (még ha „filosz” kutató is szeretne lenni), kezdő kutató és – speciálisan – a kutatást szolgáló könyvtáros és informatikus is.

Futala Tibor

Új hazai szakfolyóirat

==== PÉCSI ====

K Ö N Y V - É S I N F O T Á R

1. ÉVFOLYAM 1. SZÁM • 1996. FEBRUÁR 15.

Beköszöntő

Könyvtári lapocskát tartasz kezében, nyújtas olvasó. Könyvtárosok csinálják, főleg könyvtárakról szól, ám olvasó! Remélhetőleg nem csupán könyvtárosok lesznek.

Nagyon sok minden változik körül s belül. Perlekedünk a szegénység miatt, hisz így alig tudjuk az olvasók igényeit kielégíteni. Nem mindig azt, nem mindig úgy és akkor, mikor kell, tudjuk az olvasó kezébe adni. Keves a eszköz, néha felkészültségünk is hiányos. Alig tudunk egymásról, elzárunk a gondok, miközben küzdünk a túlélésért.

Új gondolat, épp ilyenkor kell világos beszéd, pontos számokkal, tisztázó szándékú gondolatokkal előállni. Megmutatni magunkat: a könyvtárság belső, mélyről jövő elkötelezettségét az értékek, az esélyegyenlőség és mindesség iránt. S általuk: a demokrácia iránt.

Az is látnunk kell, hogy maga a könyvtáros szakma is szinte újkoros sebességgel alakul át. A gyönyörű hajdani könyvtárakban polcokra állították a kincseket s úrták az olvasót. Mi új korba lépünk, egyre több dolgnak van

korábban ismeretlen információ-hordozókkal, s már nem elég a megfelelő polchoz nyitnunk a kívánt könyvet, egyre többször a számítógépes hálózat táguló világának kincs-táráit kell faggatnunk a úrt választásért. Örszökből közvetítők leszünk, egy információk társadalom hullámvörésében kell navigálnunk.

E lapocska ilyen tudással készül. Iggyekszik sok kisebb-nagyobb hírt, adatot, információt, gondolatot, utlekedést közvetíteni, - s lehetőleg minél rövidebben, oldottabban. Kérte az átkomolykodást, meg a minden létezőtől hűven pusztulásérzetet árasztó könyvfegyverző, örfeladó tehetetlenkedést.

Lapunk címe szerint: „pécsi”, de értsük melléje: baranyai, dél-dunántúli, magyarországi „Könyvtár-Infotár” - mert utállunk hagyományt, jelent és jövőkeresést egyként.

Végző soron mit is szeretnénk: ha olvasnának minket. Ha Te, nyújtas olvasó, már várnád a közelebbi számocskát.

Sonnevend Péter

Kiadja a Janus Pannonius Tudományegyetem Könyvtára

Orvostudományi Egyetemi Könyvtár és a Janus Pannonius Tudományegyetemi Könyvtár képviselteti magát. Periodicitása nincs meghatározva.

Sonnevend Péter szerkesztőbizottsági elnök beköszöntője leszögezi: a lap életre hívásának legfőbb indoka az, hogy „örzökből közvetítők leszünk, egy információs társadalom hullámvörésében kell navigálnunk”, ami a feltételek javulásán kívül több könyvtáros szakmai információt is kíván.

A lap – mondja még a beköszöntő – „címe szerint: »pécsi,« de értsük melléje: baranyai, dél-dunántúli, magyarországi. »Könyvtár-Infotár« – mert vállalunk hagyományt, jelent és jövőkeresést egyként”.

Az első szám túlnyomó részét különféle pécsi és baranyai könyvtárak „helyzetjelentései” foglalják el. Ezenfelül Koller József történérfő és könyvtáros születésének 250. évfordulója alkalmából rendezett emlékülésről számolnak be lapjain (kiegészítve a nevezett személyi bibliográfiájával).

Summázként: az új orgánus a korábban sikeres „megyei könyvtári híradó műfaj” folytatásának látszik. (Kár, hogy a beköszöntő erre a hagyományra kifejezetten nem utal.) Az a tény viszont, hogy a szerkesztőség az egyetemi könyvtárba helyezte át „székhelyét” a megyei könyvtárból; feltételezhetően erősíteni fogja a lapban a szakkönyvtári és tájékoztatási vonatkozásokat. (Ebből a szempontból talán nem egészen szerencsés a cím infotári eleme, mert nem a közvetítésre, hanem az örsésre utal.)

Kívánjuk, hogy a szerkesztőség azon óhajtása, miszerint jó volna, ha olvasnák a lapot, kellő nagyságrendben teljesüljön.

-la -bor

Az Internet szentsége

Az Internet iránti érdeklődés, különösen a könyvtári világban, finoman szólva is széles körű. „A háló” az az új varázsigé, amely azonnal műszaki kompetenciával itat át. A könyvtárakban technofejek, szörfözők és ludditák csoportjaira

bomlott a szakma. A nézeteltérés világos és könnyen meghatározható: vannak könyvtárosok, akik jártasak a Hálón, és vannak, akik nem. A mostanában egyre többször hallható luddita terminus magában hordozza a technikától való félelmet és

annak megvetését. A jelző azonban téves: az ebbe a kategóriába sorolt könyvtárosok nem félnek attól a technikától, amit az Internet jelent, és nem is utálják azt. Egyszerűen csak nincsenek meggyőződve róla, hogy az volna munkájuk *egyedüli* eszköze.

Megerősíti az elkülönülést a *zsargon* bennfentes használata is. Aki nem tud „fingerelni” vagy „ftp-zni”, az nyilvánvalóan a ludditák csoportjába tartozik. Ezeket aztán semmibe veszik vagy lekezelik, és könnyen kapják meg a „hitetlen” minősítést. A vallásos hevület gyakran jár együtt az objektivitás hiányával; küldetéses emberekkel nagyon nehéz vitatkozni. Ebben a helyzetben az a szerencsétlen csavar, hogy a másik csoport tagjai sem merik megfogalmazni aggályaikat.

A legfőbb kérdés

A legfontosabb kérdés: *kinek az igényeit elégíti ki az Internetért folytatott hajsza?* Vagyis ki húz hasznat abból a döntésből, hogy még több számítógépet szerezzünk be, de ne töltsünk be egy könyvtárosi állást? Vegyünk még több szoftvert, anélkül, hogy az azokat használó könyvtárosok kiképzésének költségeit előirányoznánk? Kínáljunk még több kapcsolati lehetőséget az olvasóknak, anélkül, hogy figyelembe vennénk azokat a gyakorlati lehetőségeket, amelyekre mi magunknak lenne szükségünk?

Kiknek jó ez valójában? A kérdésre több közkeletű válasz is van. Az első szerint a *vezetőségnek*. Milyen nagyszerű leendő egyetemistákat (és tandíjfizető szüleit) elhozni egy számítógépekkel zsúfolt könyvtárba – íme, az egyetem élen jár a műszaki fejlesztésben. A könyvtár vezetői szeretik a magas szintű konnektivitást, mert demonstrálhatják, mennyire lépést tartanak a jövővel. Használhatnának ugyanerre egy *könyvtárost*, mondjuk egy „multi-tasking” bemutatón? Aligha.

Sok könyvtárban az elektronikus források viszik el a költségvetés nagyobbik részét. Ez nem mindig valami átgondolt fejlesztés része: a legtöbb pénz évről évre upgrade-ekre, új szoftverekre vagy jobb Internet-kapcsolatokra megy el. Néhány könyvtár tudatosan dönt úgy, hogy a költségvetésben az elektronikus forrásoké legyen a prioritás, megelőzve az állománybővítést és a személyi kiadásokat. A technodagály végigsöpört a vezetőkön, és a lövészárkbeli könyvtárosoknak fel kell ismerniük ennek következményeit.

Az tény, hogy az új technika lehetővé teszi a differenciált költségvetést. A könyvtárnak többé nem kell birtokolnia a dokumentumot, csak a hozzáférésről kell gondoskodnia. A *hozzáférés kontra tulajdonlás* vita tart már egy ideje. Kezdetben a költséges feltáró, indexelő szolgáltatások álltak a középpontjában; ma inkább néhány alapvető referenzműről van szó. Minek megvásárolni az

Oxford English Dictionaryt, hiszen az olvasó használhatja azt a Hálón. A vezetők és a könyvtárosok egyetértenek abban, hogy a hozzáférés meglehetősen különbözik a tulajdonlástól, de főként abban – és ez az egyetlen, amire a vezetők odafigyelnek –, hogy a technika olcsóbbnak látszik. A kulcsszó a *látszik*. Ki dolgozik majd ezekkel a számítógépekkel? A könyvtárosok, természetesen, bár számuk ebben a „karcúsító” érában apadhat. A könyvtárosok rugalmasabbnak látszanak a gépeknél, és munkabírásukat a vezetők végtelenül tárgyhatónak vélik. Bárki, aki a Hálóval dolgozik, tudja, hogy fejlődésének mostani szintjén a vele töltött idő túlnyomó része sokkal inkább a kompetencia fenntartására megy el, minsem a használatához kellő szaktudás fejlesztésére. Mégis sok könyvtáros kapja feladatul, hogy sajátítsa el a Háló szakaszerű használatát – anélkül, hogy feladatait arányosan csökkentenék. Sőt, feladatkörét az olvasók Internet-képzésével is megterhelik. És mi lesz a villanykönyvtáros asztalán rakásra gyűlő „offline” munkával?

A Hálón eltöltött *idő* értékelése példa arra, hogyan szolgálja a Háló a vezetők szükségleteit, hiszen mércét kínál a személyzet teljesítményének mérésére. A Hálón való szörfözéssel eltöltött *idő hasznos* – üzenik a főnökök. A könyvtár jó PR-jéhez járul hozzá az a könyvtáros, aki elektronikus postán küldözget ismertetőket a legújabb csinos forrásokról. Következésképpen a vezetők szemet hunynak a fölött a tény fölött, hogy némely könyvtáros a szüntelen „hálózatozás” miatt *nem* végzi el a többi munkáját. De nem azért követelik meg a Háló használatát a referenzpultnál, mert minden kérdésre az a legjobb forrás, hanem azért, hogy technikailag kompetensnek lássanak. A munkaidő értékelésekor aztán a ludditának bélyegzett könyvtáros nehezebben szerez kiváló minősítést. Lehet, hogy a Hálómászó kitűnő munkát végezne a Háló nélkül is, de nem elektronikus munkája a könyvtárosság kevésbé látványos, kevésbé piacépes, kevésbé mérhető és magyarul szólva kevésbé csillogó-villogó területeihez tarozik; következésképpen sokkal könnyebb azt bagatellizálni.

Más személyzeti ügyekben is vonzó ürügy az Internet. A tény, hogy a Hálón információt lehet elérni, megerősíti azt a vélekedést, hogy a referenzpultnál kevesebb könyvtáros is elég. Viszont hosszabb lehet a nyitvatartási idő. A csökkentett költségvetések korában a vezetés gyakran folytat takarékosági politikát, figyelemre méltó azonban, hogy a műszaki fejlesztéshez mindig sikerül forrásokat kerfteniük.

Hullámlovaglás

Szóval kinek a szükségletei elégíttenek ki? Egy másik válasz: a *sajátunk*. Az információ a hivatásunk – és amiről az Internet mindenekelőtt

szól, az az információ. Azért töltünk órákat elektronikus szörfdeszkáinkon, hogy naprakészek maradjunk. Az olvasó szemében ez persze nem árt az arculatunknak. Minden hájjal megkent professzionistának hatunk. Kinek jó mindez? Az olvasónak? Az egyetemi könyvtárakban a könyvtári ismeretek oktatása a könyvtár egyik legfőbb küldetése, gyakran szerepel valamelyik tanév anyagában. De szükségük van-e az angol szakos golyáknak a könyvtárban az Internetre? Vagy ez az a bizonyos ágyúval verébre eset? Vagy talán a professzornak van rá szüksége – arra, hogy felmutassa, milyen „menő fej”? Vajon információkutatásra tanítjuk-e a diákokat, ha az Internettel kápráztatjuk el? Jobban fog tudni kutatni a következő dolgozatához? Valóban az igazi igényeit elégtük ki? A Háló fejlődésének jelenlegi szintjén – vagy pontosabban: szerveztségének jelenlegi szintjén – a válasz egy dörgedelmes *Nem*.

Az olvasókat sokszor lenyűgözi a technika, még ha csak egy online katalógusról van is szó. Kinek teszünk jót, ha erre az olvasóra rányitjuk az Internet zsillipeit? Sok olvasó attól retteg, hogy tönkretesz valamit, ha hozzáér a billentyűzethez. Az ő számítógép-fóbiájuk leküzdéséhez úszólecekre van szükség, mielőtt fejest ugratnánk őket a Hálóba. (Persze mint már említettük, ezeknek a leckéknek a feladatát már hozzácsapták a munkakörünkhöz.) A jó könyvtáros munkája sohasem merült ki abban, hogy információt keres az olvasónak. Inkább együttműködik vele, kideríti, mire is van igazán szüksége, majd kielégíti ezt a szükségletet a *legmegfelelőbb forrásból*, függetlenül attól, hogy az elektronikus-e vagy sem. Könyvtárosi létünk rendeltetése az olvasó szolgálata – a neki legmegfelelőbb szinten.

Jó tanácsok

A *hálóimádó villanykönyvtárosoknak*: tartsák észben, hogy változó időket élünk. Az Internetben való jártasságnak sokféle szintje lehet. A szakmá-

nak szüksége van az olyan emberekre, akik követik a legújabb fejleményeket, és feltárják azokat a többiek előtt. Buzdításra van szükség, nem exkluzivitásra. Ajánlatos tisztában lenni azzal is, mit *nem* végzel el, mialatt szörfözöl, ne növelj a többi kollégára háruló feladatokat!

A *vezetőknek*: munkatársaikkal együtt kell kidolgozni azt a programot, amely meghatározza az Internet helyét könyvtárunkban. Világosan ki kell fejezni, milyen szerepet játszik a Hálón töltött idő a munkateljesítmény értékelésében. Közölni kell a munkatársakkal az elektronikus beszerzések indokait, ne érezzék, hogy a gépek viszik el az összes pénzt.

Az *ügynevezett ludditáknak*: rázzák le magukról a jelzőt. Ismerkedjenek meg a Hálóval – olyan tempóban, amellyel hozzá tudják illeszteni munkájukat a technikához. A status quo egyszerű fenntartása nagyon gyorsan a szakmai színvonal stagnálásához vezet. Kövessék és alkalmazzák a szakma fejleményeit! De a legfontosabb: ne csak azt kérdezzék meg a Hálón jártasabbaktól, hogyan kell használni az Internetet, azt is kérdezzék meg, *miért!* És kérdezzék meg újra és újra: kinek az igényeit *kell* kiszolgálni.

Talán ismerős *Dale Dauten* megjegyzése: „Teljes kötetek minden témában: mindegyikben adatok megabájtjai. És valami »Dewey« nevezetűnek hála, minden könyv olyan jól szervezett rendszerben van, hogy bármelyik könnyen megtalálható. És ott vannak az ügynevezett »tájékoztató könyvtárosok« – igazi emberi lények, nem bábfigurák –, arra várnak, hogy segítségedre legyenek. És mindezt ingyen.”

/LIST, C.: Sanctifying the Internet. = American Libraries, 26. köt. 10. sz. 1995. p. 1019–1022./

(Zsádon Béla)

Szakirodalmi hivatkozás Internet-forrásokra

Az Interneten elért szakirodalmi forrásokra való hivatkozásnak még nem alakult ki az egységes, konzisztens megoldása. Amíg ezen nem sikerül változtatni, az Internetről elért forrásmunkák nem számíthatnak teljes értékűnek a tudományos diszkussziókban. Ennek folytán az ilyen módon publikáló kutatók sem számíthatnak a hagyományosan publikálókkal azonos elismerésre, így a kutatóhelyek megfosztják magukat az újdonságokra legfontosabb kutatóiktól.

Az Internet-forrásokra való hivatkozás összhangban kell legyen az eddigi hivatkozási gyakorlattal. Ez az írás az Internet állományformátumából kiindulva tesz javaslatot a hivatkozás módjára. Elfogadása esetén szükségtelessé válik a számítógépes állománycímke megadása, amely a probléma megoldásának eddig elterjedt, de nem megfelelő módja volt, mivel a különböző számítógéprendszerek állományszerkezete annyira különböző, hogy önmagában az állománycímke nem nyújthat elegendő információt.